

Benyhe István

Társadalmi válságok

Jared Diamond amerikai kutató a társadalmak túlélésével foglalkozik. Természettudós lévén, nagy történelmi léptékben tekinti át az emberi civilizációt, kialakulásától napjainkig. Két, magyarul is megjelent könyve alapján gondoltam végig a társadalmunkat átjáró ökológiai, demográfiai és általános krízist. A krízisirodalomból különösen **Hamvas Béla** *A világválság* címmel megjelent három kis tanulmányára támaszkodtam.

A fejlett világ társadalmában a fejlődés mindig szédültes, a technikai haladás lélegzetelállító, az előttünk álló perspektívák beláthatatlanok. Kora gyermekkorunktól kezdve megtanuljuk, hogy a több mindig jobb a kevesebbnél, és legfeljebb csak akkor nem igaz a tétel, ha kapott pofonról van szó. A szó szoros értelmében vett létbiztonság számunkra természetes, és furcsa borzongással vagy szájalommal, esetleg a lelkünk mélyén hitetlenkedve nézünk csak meg szívbe markoló képeket a harmadik világ nyomoráról. Tudjuk, hogy velünk ilyesmi nem történhet. Ebben olyan szilárdan hiszünk, hogy társadalmi méretekben nem akarunk tudomást venni a világban tapasztalható folyamatokról, nem akarjuk levonni a következtetéseket, és nem akarjuk megváltoztatni kialakult szokásainkat sem – holmi távoli és egzotikus hírek, fotók, rémmesék hatására.

Azért ha egy pillanatra komolyan belegondolunk, megérint bennünket is a félelem világunk sorsa miatt. Az utóbbi húsz évben egyre hangsúlyosabbá válik, hogy törődünk kell a Földdel. Új szavak születtek, amelyek már részei a közbeszédnek, és olyan megkérdőjelezhetetlen tényként épültek tudatunkba, hogy ma szinte végig sem gondoljuk, mit jelentenek valójában. A „környezettudatosság”, a „biodiverzitás”, a „zöld energia”, vagy az „újrahasznosítás” – kulcsszavai egy kialakulóban lévő új életérzésnek, amely fokozódó kényszerrel jelenik meg a közgondolkodásban.

Bolygónk helyzetét rendszeresen felméri, állapotát vizsgálják, és a rendelkezésre álló erőforrásokat összevetik a Föld növekvő népességével. Ma furcsa kettősség jellemzi a világ vezető társadalmainak gondolkodását. Látják az egyre komplexebbé váló válságfolyamatot, de a gazdaság, az uralkodó ideológia és a megszokás alig enged esélyt a változtatásra. Összeomlás című művében **Jared Diamond** áttekinti az emberi történelem társadalmait, és elemzi összeomlásukat, ugyanakkor felhívja a figyelmet azokra a társadalmakra is, amelyek megfelelő belső változtatásokkal el tudták kerülni a rájuk leselkedő pusztulást. A Föld mai helyzetét keresztény szempontból vizsgálva érdemes áttekintenünk néhány „alapigazságot”, amelyeket sokan vallanak, de amelyek tanulsága nem biztos, hogy segíti túlélésünket. Lehet, hogy csak jól hangzó tévtanokról, sztereotípiákról van szó, amelyekkel már itt, bevezetésképpen le kell számolnunk.

A globalizmus 8 igazsága, amelyek talán nem is olyan erős igazságok...

(Azért csak 8, hogy szembeállíthassuk a 8 boldogsággal. Valójában sokkal több, jórészt hamis vagy egyszerűsítő állítást veszünk szinte készpénznek, úgy, hogy el sem gondolunk rajta. Ezek egymással éppen ellentétesek is lehetnek, de ez nem zavarja a társadalmi és közgazdasági

modellek alkotóit abban, hogy olykor párhuzamosan használják fel őket, még ugyanazon elméleten belül is.)

1. A Genézis szerint Isten azt a parancsot adta, hogy: „Szaporodjatok, sokasodjatok, és uralkodjatok a föld minden teremtményén, a tenger halain és az ég madarain!”

2. Igaz, hogy egyre nagyobb háborúk törnek ki, de a háborús veszteségek az emberiség létszámához viszonyítva folyamatosan csökkennek.

3. Az ember a rendelkezésére álló technikai eszközökkel el tudja pusztítani az ÉLETET, a Földet.

4. A fejlődés, a „haladás” az ember tudatában is jelentkezik. A fejlődés az emberiség szempontjából *objektív jó*.

5. A történelmi fejlődés során a hatalmi vagy uralmi formák több – a társadalmat érintő – problémát oldanak meg, mint amennyit támasztanak.

6. Tudásunk fejlődése bebizonyította, hogy az elveszett Éden igenis visszanyerhető, csak megfelelő mértékben csökkentenünk kell a Föld lakosságát.

7. A folyamatos demográfiai növekedés adhat csak alapot egy stabil szerkezetű, kiegyensúlyozott társadalomnak.

8. Tiszta energiára van szükségünk, hogy megóvhassuk a Föld éghajlatát, és biztosítsuk életszínvonalunkat.

A sor hosszan folytatható. Természetesen nem ezeken az ideológiai alapokon nyugszanak az emberi társadalmak, de a fennálló struktúrák számára gyakori hivatkozási alapot jelentenek. Fontos lenne tisztában lennünk azzal, hogy létezik *értelmező hatalom*. Többnyire nyelvpolitikai erőterben dolgozik, de időnként a durva erőszaktól sem riad vissza. (Közhelynek minősül, hogy egy ország fejlettségét annak bruttó nemzeti termékével [GDP] mérjük, holott még neoliberális közgazdászok is elismerik, hogy legalább olyan indokolt lehetne bruttó nemzeti jövedelemmel [GNP] jellemezni. A fejlettséget számos anyagi mutatóhoz kötik, de egyetlen szavuk sincs annak megmagyarázására, hogy az általuk összeállított boldogság-kritériumokat tekintve is miért Dánia a fejlett nyugati világ legboldogabb társadalmá, holott vannak nála gazdagabbak, kisebbek, nagyobbak, erősebbek, szabadabbak, vallásosabbak vagy liberálisabbak.) Illyés ezt úgy írta az *Egy mondat a zsarnokságról* c. versében, hogy „eszmélnél, de eszme csak az övé jut eszedbe...”.

Ha a válságról beszélünk, akkor a jelen, a valóság értelmezési tartományából érdemes kiindulni, és áttekinteni, hogy van-e az általunk érzékelhető valóságon kívül valami más valóság is, amely érzékleteinkkel, ismereteinkkel, gondolati sztereotípiáinkkal esetleg ellentétes, és pusztá léte megváltoztathatja szemléletünket.

Ahelyett, hogy túl korán elemeznénk a fenti megállapításokat, idézzünk egy újsághírt, amely egy kicsit más

megvilágításba helyezi az emberi társadalmakról alkotott fogalmainkat, és olyasmikre is felhívja a figyelmet, amelyek nyugati típusú világunk forrágatagából nehezen láthatók meg.

„Az indiai szubkontinensen fekvő Buthan királya az ország fejlettségét nem az egy főre jutó GDP-ben határozza meg, hanem évtizedekkel ezelőtt bevezette a Bruttó Nemzeti Boldogság mutatószámát. Ez a mutató olyan összetevőkből áll, mint a várható élettartam, a halálozási mutatók, az átlagos iskolai végzettség, az egy főre jutó táplálék kalóriaértéke, a betegségben töltött napok száma, a 100 000 lakosra jutó bűncselekmények száma, a katasztrófákban elhunytak és kárt szenvedettek száma, az egyházi ünnepeken résztvevők száma, a házasságkötések száma, a hírközlő szervek számára eseménytelennek ítélt napok száma stb.”

(Buthan a világ legbékésebb és legkiegyensúlyozottabb országa. Még nincs tíz éve, hogy engedélyezték az országban a televízió működését. Az emberek jóval egészségesebbek, mint egy átlagos ázsiai vagy amerikai, Buthannál jóval gazdagabb ország lakói. Államháztartási hiánya, adóssága nincs. Alapinfrastruktúrája nem tér el lényegesen a szomszédos Indiai Köztársaságétól. Személyes szabadságjogaik ugyanakkor elég szélesek, pl. szabadon utazhatnak.)

*

Valami baj van magával az emberrel. A hatalom akarása, és a hozzá vezető leggyakoribb út: az erőszak, a megtévesztés és a részvétlenség – Lao-ce és sok más régi bölcs szerint ez az ember tragédiája. Az *anarchisták* úgy gondolják, hogy a történelem során egyszer, talán még az ősidőkben, utat tévesztettünk, vagyis áttértünk az erőszak és a hatalom útjára, és azóta képtelenek vagyunk kikeveredni az ebből következő, egyre súlyosabb válságokból. Az ember viszont eredetileg jó, ezért ha leszámolunk a hatalommal és a hozzá vezető struktúrákkal, akkor újrakezdhethjük a történelmet, és érvényre juthat eredetileg jó természetünk.

Ezzel szemben *Jézus* nem sokat beszél a hatalomról, legalábbis földi értelemben nem. Utal a Mennyei Atya hatalmára, aki tizenkét ezred angyalt is küldhetne Fia védelmére, de nem teszi. A földi hatalmi viszonyokat sem akarta megváltoztatni. Az adózási viszonyokat sem. A rabszolgaságot sem. Sőt, példabeszédeiben gyakran szerepelnek szolgák, vagyis a szolgaság intézménye nem áll szöges ellentétben a jézusi tanítással. Igaz, a szolgálva vezetés ideálja bontható ki a jézusi tanításból, de talán éppen a hatalmi viszonyok miatt ez eddig szinte sehol nem jutott az eszébe a világi hatalomnak vagy a mellette álló Egyháznak. Az Egyház gyakorlata sem változtatott ezen. A rabszolgaság az első századokban természetes, bár a hívő rabszolgatartók egyre-másra szabadítják fel rabszolgáikat. (Egyébként gazdasági érdekük is ezt diktálta, hiszen *kolonizsként*, vagyis bérlőként sokkal hatékonyabban dolgoztak.) A rabszolgaság intézménye úgy megy ki a divatból, hogy az Egyház nem nagyon fogalmaz meg érdemi kritikát vele kapcsolatban. Az újkori rabszolgaságot is természetesnek fogadja el az Egyház, és csak általános elveket fogalmaz meg a bánásmódról, amikor ipari méretekben szállítják a fekete rabszolgákat Amerikába. Vagyis az látszik, hogy az Egyház által kialakított rend szerény módosításokkal, korszerűsítésekkel ugyan, de fenntartotta a császárkori Róma alapstruktúráját, azaz változatlanul fenntarthatóvá tette annak hatalmi vázszerkezetét.

A hivatalos történészek biztosan nem értenek egyet velem, de szilárd meggyőződésem, hogy a Római Birodalomban valójában *kapitalizmus* volt. (A felhalmozott tőke arányában is részesedést kínált a hatalomból.) Ezt a kapitalizmust főnóciái közvetítéssel Egyiptomból vették át. A korszerű kapitalizmusban az elektronikus hitelkártyán kívül talán egyetlen új találmány sincs, amit ezek az ókori államok már ne használtak volna gazdaságukban és pénzügyrendszerükben.

Birodalmak – amelyek mulandósága történelmi közhely – nem jöhetnek létre és nem tarthatók fenn a következő pillérek nélkül: Hadsereg – Jog – Egységes, központosított pénzkezelés (pénzkibocsátás, adóztatás, pénzváltás stb.) – Úthálózat, közlekedés, anyagszállító-, üzenetváltó rendszer – Spirituális kötőszövet (vallás, uralkodó kultusza, közös cél, közös ellenségkép, félelem stb.)

A birodalom nagy tömegeket, akaratot, munkaerőt, potenciált stb. képes adott helyre, leginkább városokba, összpontosítani. Ettől képes céljai érdekében adott helyen hatalmas erő kifejtésre. Adott helyen tehát megnő a rendszer energiaszintje. Kielégítése helyi forrásokból szinte mindig nehézségekbe ütközik. (Nincs helyben elegendő fa, élelem, új rabszolga, ásványkincs stb.) A birodalom távolabbi területeiről történő szállítással oldja meg a problémát. Az anyagmozgatás, a szállítás, a kereskedelem *létfeltétellé* válik, mert a népességkoncentrációk ellátása máshogyan nem lehetséges. (Navigare necesse est!) A városok növekedésével a szállítási útvonalak is nőnek, mert egyre távolabbi területek bekapcsolásával oldható csak meg az ellátás. Amikor a *szállítási energia felemészti a szállított áruból nyerhető energiát*, a rendszer összeomlik. (Például ha a gabonaszállító lovak a hosszú úton megeszik az összes hátukra pakolt gabonát, akkor nincs értelme a szállítást működtetni, vagyis a rendszer összeomlik.)

A példából is látható, hogy az egyre magasabb energiafelhasználású birodalmak – éppen kiterjedésükkel és népességkoncentrációjukkal – magukban hordják saját összeomlásukat. Ha lenne lokálisan felhasználható, szállítást nem igénylő és gyakorlatilag korlátlan energiaforrás, akkor a birodalom fenntartását ilyen korlátok nem nehezítenék. *A birodalom fogalma magában hordja a növekedés fogalmát.* A területi és a demográfiai növekedés nélkül nehéz birodalmat elképzelni. A stagnáló populációk vagy hosszú időn át fenntartható struktúrák többnyire kicsik, alacsony energiaszinten működnek, zártak és kevésbé innovatívak. Lassan-lassan homogenizálódnak, így a külső behatásokra, fertőzésekre stb. egyre érzékenyebbé válnak. Megtanulnak együtt élni a környezetükkel, amely fenntartható szinten szabályozza lélekszámukat. A belső egyensúly megőrzése áthatja az egész társadalmat, egészen odáig, hogy a hozzá való ragaszkodás, vagyis a *status quo* megőrzése mindent maga alá rendel. Több ilyen egyensúlyörző populáció a Csendes-óceáni szigetvilágban a természeti erőforrások csökkenését azzal próbálta ellensúlyozni, hogy megölte a magzatokat, gyakorlatlatta tette a sziget elhagyását bizonyos helyzetekben (esetleg az idős elűzését a szigetről, ami egyenlő volt kivégzésükkel, ahogy némely európai és japán tapasztalatunk is van az öregek magukra hagyásáról), esetleg áttért az emberévrésre, noha korábban ez nem jellemezte hiedelemvilágukat, és elfogadásához többnyire „vallási reformra” volt szükség (az amerikai anaszázi kultúra, vagy a Húsvét-sziget példája).

*

Az emberiség mint faj páratlanul sikeres a világon. Fizikai tömege meghaladja a világon élő magasabb rendű fajok össztömegét. Vagyis testünk a Föld mai legnagyobb élő fehérjetartalékát jelenti. A földtörténeti korokban domináns fajok ismereteink szerint viszonylag gyorsan kihaltak. A *trilobiták* (háromkaréjos ősrákok), a permi ősóceán közetalkotó mennyiségben élő tömegállatai rövid évmilliók alatt eltűntek, miközben maradványaik több ezer méter vastag üledékben halmozódtak fel a tengerfenéken. Ugyanilyen sorsra jutott a pikkelyfa és a pecsétfa (*lepidodendron* és *sigillaria*), amely a karbon feketeköszén tömegét szolgáltatta. Az elméletek változatosak, de egyben megegyeznek: létezésükkel olyan változást idéztek elő az ökoszisztémában, amely megakadályozta további létezésüket, szaporodásukat. (Pl. egy elmélet szerint az említett fák annyi széndioxidot kötöttek meg tömegükkel, hogy nem maradt elegendő széndioxid a légkörben ahhoz, hogy tovább fotoszintetizáljanak.)

Az emberiség ma globálisan ilyen gondokkal küzd, miközben lokális társadalmait is fenyegeti az a sok helyinek tűnő válság, amely nem közvetlen oka, de erősítője a globális válságnak.

A globális válság – jóllehet ma még kevesen látják – abban nyilvánul meg, hogy a környezet nem képes fenntartani a területi egyenlőtlenségeket áthidaló szállítási rendszereket (fogy az olaj, drágul a gáz, az élelmiszer, nő az üvegházhatás stb.), s ott tart fenn nagy népességet, hatalmas népességkoncentrációkat, ahol egyébként a természeti feltételek erre nem alkalmasak (a harmadik világ milliós városai). A szállítási útvonal megnő, a lokális termelés csúcsra járhatja a termőképességet, a légköri üvegházhatást okozó gázok koncentrációja nő, a termikus egyenlítő egyre mélyebben nyomul be a szárazföldek belsejébe, a tengeráramlások hőmérséklete, ezáltal sókoncentrációja is megváltozik. A középhőmérséklet emelkedik, a sarki jégsapkák, a gleccserek olvadnak, a jégbefagyott területeken megkötött metán a légkörbe kerül, tovább növelve az üvegházhatást. A fosszilis energia egyre nagyobb részét fordítjuk közlekedésre, miközben a talajerő visszafordítása (műtrágya-felhasználás) csökken. Az erdők CO₂-megkötő szerepét nem veszik figyelembe, hanem nyersanyagként és tűzifaként hasznosítják őket (és még ezt nevezik „zöld” energiának!), így területük évi több ezer négyzetkilométeres darabokkal csökken. A termőterületek drasztikusan csökkennek, és már a mérsékelt övben is zsugorodó tendenciát mutatnak. A trópus szárad vagy szélsőségesse válik, a hideg égöv pedig még nem nagyon alkalmas élelemtermelésre. A mérsékelt égöv viszont a nyugati technikai kultúra birodalma, amelyet pénzügyi megfontolások irányítanak; ipari-technológiai háttérrel jól megerősített mezőgazdasága még bőven ellátja népességét, exportra is jutna, de nincs rá elég fizetőképes kereslet. Marad a segélyrendszer (azt fizetik, hogy ne termelj), és a föld ugaroltatása. A termelés is koncentrálódik, ezért még tovább nő a szállítás szerepe. A nagy népességkoncentrációk nemcsak fogyasztanak, hanem a legnagyobb szennyezéstermelők is. Minthogy a Föld népességének ¾-e tenger- vagy folyópart mellett él, a szennyeződés legnagyobb része a vizeket érinti. A tengeri élővilág pusztulása ma már gyorsabb, mint a szárazföldié.

Összegezve: az élelemtermelés lehetősége csökken, a növekvő hőmérséklet miatt a biodiverzitás csökken, a táplálékbiztonság a szennyezettség miatt romlik, az egészséges ivóvíz veszedelmesen fogy, az élőhelyek nagy része képtelen lesz eltartani a népességét, a szélsőséges időjárás-

si jelenségek gyakorisága nő, a szállítás már egyre inkább kényszer, nem pedig lehetőség.

*

Ezzel szemben az emberiség alig tesz valamit. A technikai források és az energiák nagy része a kialakult rendszer fenntartásában, tökéletesítésében érdekelt. A lokális válságok sorát a kormányok termelésinek, gazdaságának, pénzügyinek – illetve átmenetinek gondolják. A lokális társadalmak fenntarthatóságával is baj van, egy másikfajta kényszerpálya/elfajulás miatt. Egyre nagyobb mértékben kell a fejlett világ népességét a szolgáltatási szektorban lekötni. Esetükben a jól szervezett szállítás biztosítja a javak beérkezését, de éppen ez vezet tömeges dologtalansághoz. Ennek oldására a szolgáltatási szektor és a szórakoztató ipar hivatott. A szórakozó életforma nem képes kudarcúrrésre. A rendszer bármilyen funkcionális zavarára hisztérikusan reagál, majd erő kifejtés nélkül összeomlik, hiszen sem világnézeti, sem spirituális tartalékai nincsenek. Vagyis komoly munkavégzésre csak rendkívüli megrázkódtatások hatására és csak fizikai kényszer esetén képes. A dologtalanság a termékenység abszolút és relatív csökkenéséhez is vezet. A kialakult társadalmi szerkezetet (pl. a nyugdíjrendszert) a népesség reprodukciója nem képes fenntartani. A globális válság miatt megváltozó és kedvezőtlené váló ökoszisztéma által lepusztuló trópusi és fél-sivatagi területek népessége a maradék élelemtermelésre alkalmas területek felé, elsősorban a mérsékelt övbe vándorol. Az ott talált, kulturálisan enervált, dologtalan, de tehetős népesség képtelen őket integrálni, mert kultúrája már nem integráló erejű, technikai fölénye azonban még biztosítja uralmi helyzetét.

A fő probléma, hogy a világ nincs tisztában a válság jellegével. Az itt-ott felbukkanó működési zavarok elhárításával véli kezelni őket, miközben a válság egyetemes, az egész Földet, de vélhetően az egész Teremtést érinti és jellemzi.

Jézus csak érintőlegesen foglalkozik társadalmi kérdésekkel. A lényege talán abban foglalható össze, hogy *osztani kell*. (A jézusi osztás nem a javak nagyjából egyenlő szétterítését jelenti, hanem szeretet által áthatott életformát, ahol a másik segítése jelenti az egyén sikerét, közösségi elismerését, boldogságát.) Ezt még legalább annyira nem próbálta senki, mint az anarchisták elképzelését, a hatalom nélküli társadalmat. Az osztás kicsiben, pl. egy családon belül megvalósítható, de ha nő a lépték, akkor a világban meglévő önzés ennek útját állja. Ha nem osztunk, akkor az egyedüli fennmaradási esély, hogy az anyagforgalomba új és új területeket kell bekapcsolnunk. Amikor az európai ember kezdte kinőni kontinensét, akkor felfedezte Amerikát. Ma már nem nagyon van hely, ahová mehetünk, mert a bolygó minden pontját bekapcsoltuk a szállításon alapuló élelem- és energiafáló rendszerünkbe, amelyet a pénztechnika segítségével tartunk mozgásban. Ha a világűr felé nem találunk további expanziós teret, akkor olyan belső gondokkal kell szembenéznünk, mint a Római Birodalomnak, amikor a barbárok dörömböltek a kapuin. A hatalom ezért – okulva a történelemből – szigorítja az ellenőrzést. Mindenféle veszélyre hivatkozva korlátozza a személyes szabadságot, és reális esélyt teremtett egy Világkormány megalakítására. Az aztán, minthogy hatalmában szinte semmi sem korlátozza, kötetlenül tehet meg minden válságkezelő intézkedést, felrúgva akár az emberiség egész történetének kulturális és emberiségi értékrendjét. (Abortusz, eutanázia, sterilizáció, kényszerlakhely, izolálás, biometrikus azonosítás stb.)

Ma már világosan látható, hogy a tendencia ebbe az irányba mutat. A keresztények és az istenszeretetet csak emberszeretetet által megélhetőnek tartó vallások hívei, a lélekben Isten útját járnak akarók e világi értelemben reménytelen helyzetbe kerültek, kerülnek. Eszköztelenek, hiszen a média nem őket segíti, a történelmi egyházak a

tendenciának megfelelően viselkednek, az államok egyike sem vállalja nyilvánosan az értékrendjüket, a magánszektor haszonelvű cégei ellenük vannak, mivel takarékosan kívánnak bánni a Föld javaival, ezért nem jó fogyasztók. A kötelező elektronikus nyilvántartás, a bőr alá ültethető chip (kutyák esetében már realitás, néhány országban kötelező) mint a tömegek ellenőrzésének reális kényszerlehetősége semmilyen egyéni útra nem ad majd lehetőséget. Orwell világa, amit leírt az 1984-ben, csak babazsúr ahhoz képest, ami ránk vár.

Mi átmeneti korban élünk, a Fenevad teljes hatalomátvételének napjaiban. Nekünk talán megadatik, hogy kihasználva a réseket, úgy éljük le az életünket, hogy ne vonjunk a fejünkre erőszakot, és mégis a teremtés lényegének megfelelő létformával kísérletezzünk, azt adjuk tovább utódainknak. A színvallást nem tudjuk elkerülni, vagy ha mi igen, a gyermekeink már semmiképpen.

Tehetünk-e valamit egyáltalán? Vagy csak a túlvilági lét kínál feloldást a krízisre, az ember problémáira? A történelem tanulsága szerint az ember mindig szívesen vállalta a harcot az általa jónak tartott ügy érdekében. Mindig voltak a meggyőződésükért a halált is vállalni kész hősök, vértanúk. A jó ügyet kell tudatosítanunk magunkban ahhoz, hogy értelme legyen az életünknek itt, az átmeneti korban. Hinni kell abban, hogy érdemes itt a Földön mindent megtenni a Fenevad ellen, mert azáltal már itt is születnek eredmények, és ezek nélkül az örök üdvösségünk nem érhető el.

A legfontosabb, hogy ne higgyünk a külterjes, tömeges megoldásban, csak a kis léptékekben, a családián megvalósíthatóakban. Feladatainkat is pontosítani kell. Most nézzük meg, hogy a dolgozat elején, a kissé esetlegesen összeválogatott és itt megismételt nyolc tételre (bal oldalt) milyen választ adhatunk Jézus tanítása és Jared Diamond elemzése ismeretében.

Állítás	Ahogy mi látjuk
1. A Genézis szerint Isten azt a parancsot adta, hogy: „Szaporodjatok, sokasodjatok, és uralkodjatok a föld minden teremtményén, a tenger halain és az ég madarain!”	1. Nem az a dolgunk, hogy szaporodjunk, és mindenben uralkodjunk, hanem az, hogy egymást és minden létezőt Isten útjára vezessünk. Az osztás, a szeretet, a teremtett világban testvérként élni akarók sokasodására szólít fel Isten. A jézusi tudat nélküli, csak a vevést és az önzést ismerők biológiai sokasodása növeli a Világ bajait, végül elpusztítja a szeretet esélyét – önmagával együtt.
2. Igaz, hogy egyre nagyobb háborúk törnek ki, de a háborús veszteségek az emberiség számához viszonyítva folyamatosan csökkennek.	2. A háborúkat nemcsak abszolút értelemben kell értékelni, hanem főleg abból a szempontból, hogy az őket követő békékben mennyire sikerült megoldani vagy elkerülni azokat a gondokat, amelyek miatt a háborúk kitörték. Ha így nézzük, a világ háborúi egyre katasztrofálisabbakká váltak, függetlenül attól, hogy az emberiségnek hány százaléka pusztult el bennük.
3. Az ember a rendelkezésére álló technikai eszközökkel el tudja pusztítani az ÉLETET, a Földet.	3. Ha állandóan a termonukleáris halál árnyékában, félelemből cselekszünk, akkor olyan megoldásokat is elfogadhatunk, amelyek az ember számára valójában elfogadhatatlanok. Nem szabad félnünk! A világegyetem nagy katasztrófái, pl. egy bolygóütközés, egy pillanat alatt tűzgolyóvá vagy ürtörmelékké változtathatják a Földet, mégsem hozzájuk igazítjuk igaz vagy hamis tetteinket. Legyen így a saját technikai lehetőségeinkkel is! Meglétük és veszélyes voltuk miatt nem térhetünk le lelkiismeretünk útjáról.
4. A fejlődés, a „haladás” az ember tudatában is jelentkezik. A fejlődés az emberiség szempontjából objektív jó.	4. A fejlődés csak az ember és Isten kapcsolatában értelmezhető. Az emelkedő technikai szintek elterelik a figyelmet az emberi tudat állapotáról. Az ember indulatai határozzák meg, hogy milyen lesz ő maga. Ha indulati szintünk nem lényegül át a Szeretet-Isten lelkével, nem beszélhetünk fejlődésről, csak technikai lehetőségeink bővüléséről, amely éppen bonyolultabbá válásával egyre inkább a hatalmat szolgálja, és nem a szeretetet.

<u>Állítás</u>	<u>Ahogy mi látjuk</u>
5. A történelmi fejlődés során a hatalmi vagy uralmi formák több – a társadalmat érintő – problémát oldanak meg, mint amennyit támasztanak.	5. A hatalmi szerkezet igazodást vár el. Ha sokan igazodnak kevesekhez, akkor a sokak igénye és a kevesek törekvése között ellentmondás alakul ki, még akkor is, ha kezdetben a kevesek jól látják a sokak igényét, és éppen annak kielégítése érdekében szervezték meg hatalmukat. A szolgáló típusú (tehát jézusi) vezetés csak ott működhet, ahol a sokak még átlátják a kevesek (vezetők) értük végzett munkáját, vagyis személyes kapcsolatban állnak, és a döntéseknek ők is részesei.
6. Tudásunk fejlődése bebizonyította, hogy az elveszett Éden igenis visszanyerhető, csak megfelelő mértékben csökkentenünk kell a Föld lakosságát.	6. Aki a Föld lakosságának csökkentésében látja az emberiség krízisének megoldását, csak akkor jár el helyesen, ha a csökkentést önmagával, vagyis saját létalapjának csökkentésével kezdi. Minden közösségi, hatalom által kikényszerített népességszűkítés morális romláshoz, szörnyűségekhez vezet. Istentelen és embertelen.
7. A folyamatos demográfiai növekedés adhat csak alapot egy stabil szerkezetű, kiegyensúlyozott társadalomnak.	7. A demográfiai növekedés az expanzióra épülő társadalom fenntartását szolgálja. A világ jelenlegi elrontott állapotában a fejlődők túlszaporulata mellett a fejlettek fogyása jelentkezik. A demográfiai helyzet szigorúan a kis közösségek szintjén értelmezendő, mert ott teljes komplexitásában mutatkozik meg, és nincsenek hatalmi vetületei. Ha a szállítási rendszeren alapuló világstruktúra nem állna fenn, akkor a demográfiai kérdés nem merülne fel.
8. Tiszta energiára van szükségünk ahhoz, hogy megóvhassuk a Föld éghajlatát, és biztosítsuk élet-színvonalunkat.	8. Tiszta energia, megfelelő technikai feltételek birtokában, talán biztosítható. Sajnos mindenki csak arra gondol, hogy annak birtokában zavartalanul, ökológiai összeomlás nélkül folytatható lehet a világ jelenlegi – a teremtés céljával ellentétes – működési rendje. Időben talán kitolható, de lényegileg éppoly pusztító hatása lesz. Mert tartósabban és kockázatmentesebben rendezi át az emberi tudatot a vevés világába, ahol a válság oka maga az osztozásról tudni sem akaró lét.

Az osztozáson alapuló világ felépítésének kísérletére van szükség. Erre csak a hatalmi struktúra figyelmen kívül hagyásával van némi lehetőségünk. Ha egyéni törekvéseinket valóban áthatja a felelős, osztozáson alapuló, takarékos és békés világ utáni sóvárgás, akkor meglepő sikereket is elérhetünk. Az alábbi tanácsok szerint a közösségben élő ember egészen biztosan jobb minőségű és biztonságosabb, mindenkinek számára vállalhatóbb életet él, mint aki a nagy koncentrációkban feloldódva, csak egyéni megoldást keres. Az alábbi 12 pont nem kínál tökéletes megoldást, de segít olyan irányba fordulni, amely másoknak is vonzó lehet. A válságnak egyre láthatóbb jelei mutatkoznak, és sok ember – a jeleket látva – tudatosan keresi a kivezető utat a már érzékelhető összeomlásból. Az alábbi tanácsok gondolati, életviteli megújuláshoz vezethetnek, amely nemcsak lelki megújulást jelenthet, hanem valódi megmenekülést, már itt, e világon is. (És nem szükséges hozzá vallásosnak lenni.)

1. Akkora közösségben kell élnünk, amelyet átlátunk, személyesen ismerünk. (Polisz, kb. 10 000 lakos.)

2. Egymás fizikai és lelki közelében kell élnünk, és rendszeresen ki kell cserélnünk egymással gondolatainkat.

3. Szűkölködő nem lehet közöttünk, de mások kihasználását sem lehet megengedni. Egymás szeme előtt élve ez könnyen megvalósítható.

4. Nem befolyásunkat, hanem a *példánkat*, jó megoldásainkat kell terjesztenünk. Expanzióink csak békés példa lehet, és csak erre irányulhat.

5. Törekednünk kell rá, hogy életterünkbe a lehető legkevesebb külső energia érkezzon, és belőle a legkevesebb hulladék távozzon.

6. A közösségen belül törekedni kell rá, hogy ne lépjük át az organikus sebességet¹.

7. Helyben megtermelhető élelmiszert ne hozzunk távolabbról, mert mástól vonja el a forrást, tőlünk pedig a helyi munkát.

8. Az anyagi ellenszolgáltatás profitot tartalmazó rendszerét fokozatosan háttérbe kell szorítanunk az élet élhetősége érdekében.

9. Gyermekeink oktatásáról – kezdetben alapszinten – magunknak kell gondoskodnunk, vagyis az általunk személyesen átlátható közösségnek.

10. Egészségünk megőrzéséről és alapfokú gyógyításunkról ugyancsak magunknak kell gondoskodnunk. (Egészséges életmód, szolidaritáson alapuló házi orvosi ellátás, elsősegélynyújtás)

11. Utódaink életkezdéséről, képzéséről és folyamatos biztatásáról közösségileg is gondoskodnunk kell.

12. Ne engedjük, hogy a média világa leváltsa tudatunkban a személyközi kapcsolatokat jelentőségét. (Ha csak lehet, az elektronikus média – a tévé – műsorait csak kisebb-nagyobb közösségekben, és előre elhatározott időben nézzük.)

(Ez az írás 2008 nyarán keletkezett.)

¹ A társadalmi aktivitásban az a sebesség, amit az emberi tudat még maradéktalanul képes feldolgozni. Ez többnyire a fizikai erővel elérhető sebességet, ill. a tömegközlekedést (kerékpár, állati erő, villamos, vasút stb.) jelenti. Természetesen a technikailag lehetséges nagy sebességek is a társadalom rendelkezésére állnak (hírközlés, repülőgép, gépkocsi), de kerülni kell *létfeltételszerű*, kényszerű alkalmazásukat.